

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาไทย จึงได้กำหนดนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาและได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนด วิสัยทัศน์เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้ “ภูมิปัญญาไทยจะได้รับการฟื้นฟูและนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษาสำหรับคนทั้งชาติและเป็นไป เพื่อเน้นคุณค่าทางจิตพิสัยเพื่อนำไปสู่ดุลยภาพอย่างยั่งยืนจนเกิดเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาคนและสังคมตามแนวทางที่เหมาะสมแก่ประเทศไทย” และเพื่อให้ภูมิปัญญาไทยเป็นรากฐานและพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนและการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้กำหนดเป้าหมายไว้ดังนี้

1. ให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาสาระและกระบวนการการเรียนรู้ภูมิปัญญาทุกระดับการศึกษาโดยคำนึงถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของท้องถิ่น
2. ให้มีสถาบันหรือองค์กรรับผิดชอบคลังข้อมูลภูมิปัญญา รวมถึงการวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาอย่างเป็นองค์รวม
3. ให้มีเครือข่ายบุคคล สถานศึกษา และศูนย์การเรียนรู้หลายลักษณะร่วมพัฒนาการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา
4. ให้มีระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาไทยที่ทันสมัย และเชื่อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกระดับและทุกระบบ

และด้วยจังหวัดตากมีพื้นที่ที่หลากหลายทั้งลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางวัฒนธรรม และสังคม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่รวมกันทั้งชาวไทยภูเขาต่างๆ ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวลาวโซ่งอพยพ ซึ่งในลักษณะดังกล่าวทำให้จังหวัดตากเป็นแหล่งรวมขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีค่ามากมาย ครอบคลุมเนื้อหา 11 ด้านตามที่สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ในสาขาต่างๆ 11 สาขา คือ

1. สาขาเกษตรกรรมคือความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และรู้จักการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรมคือการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. สาขาการแพทย์แผนไทยคือความสามารถในการจัดการการป้องกันและการรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพและอนามัย

4. สาขาการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชนคือความสามารถในการจัดการด้านการสะสมและบริหารกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการคือความสามารถในการจัดการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน

7. สาขาศิลปกรรมคือความสามารถในการผลิตงานด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการองค์กรคือความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

9. สาขาภาษาและวรรณกรรมคือความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณีคือความสามารถประยุกต์ใช้และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ

ให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา ประเพณีแห่งน้ำ
ขึ้นโรง การละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น

11. สาขาการศึกษาคือความสามารถในการถ่ายทอด อบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะ การสั่งสอน
การสร้างสื่อและอุปกรณ์การวัดผลสำเร็จ

ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว นับวันจะมีการสูญหายและเสื่อมโทรมลง เนื่องจาก
ขาดการจัดระบบองค์ความรู้เพื่อให้สะดวกในการศึกษาค้นคว้า และมีแหล่งการเรียนรู้เพื่อเผยแพร่
เป็นวิทยาทานแก่ผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้นักปราชญ์พื้นบ้านที่มีอยู่กระจายตามอำเภอ ตำบล
หมู่บ้าน ในจังหวัดตาก ปัจจุบันอยู่ในวัยสูงอายุ จึงเป็นเหตุควรมีการรวบรวมข้อมูล
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ท้องถิ่นในสาขาต่างๆ ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดตาก
โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศไว้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ ตอบสนอง
การศึกษาการเรียนการสอนแก่นิสิต นักศึกษา บุคคลทั่วไป ได้ตามอัธยาศัย กอปรกับ
สำนักหอสมุด เป็นหน่วยงานที่รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ สื่อ สิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย
เอกสารต่างๆ ครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับจังหวัดตาก จึงมีข้อมูลเพียงพอในการดำเนินงาน
การพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดตากบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อชุมชนได้มี
แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในโอกาสต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดตากผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดตาก

ความสำคัญของการศึกษา

1. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดตากผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
2. เพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดตาก ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตาก
เขต 1-2 ที่มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

1.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตาก เขต 1-2
ที่มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จำนวน 9 โรงเรียน

1.2 ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ 8 กลุ่มสาระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตาก เขต 1-2 จำนวน 72 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ใช้ในการทดลอง มีความพร้อมทางการเชื่อมต่อบนระบบ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.ฐานข้อมูล หมายถึง ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดตากผ่านระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็น ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นจังหวัดตาก ซึ่งได้ผ่านการคิดค้น และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนได้แนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมเป็นที่ยอมรับนับถือ จากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาในสาขาต่างๆ 11 สาขา คือ

2.1 สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพา ตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และรู้จักการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กับการเกษตร เป็นต้น

2.2 สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

2.3 สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการการป้องกันและ การรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองด้านสุขภาพและอนามัย

2.4 สาขาการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์พัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

2.5 สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการจัดการด้านการสะสม

และบริหารกองทุนและธุรกิจในกลุ่มชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่มชน

2.6 สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.7 สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตงานด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

2.8 สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่นการจัดองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

2.9 สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งวรรณกรรมทุกประเภท

2.10 สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ใช้และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา ประเพณีและการละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น

2.11 สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดอบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะ การสั่งสอน การสร้างสื่อและอุปกรณ์การวัดผลสำเร็จ

3.ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หมายถึง ระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกันทั่วโลกเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารรวมถึงการสืบค้นข้อมูลต่างๆโดยผู้ใช้สามารถเลือกใช้ระบบเครือข่ายได้อย่างอิสระครอบคลุมในหลายพื้นที่ เช่น บ้าน, โรงเรียน, มหาวิทยาลัยและศูนย์ให้บริการอินเทอร์เน็ต

4.โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตาก เขต1-2

5.ครู หมายถึง ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8กลุ่มสาระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดตาก เขต 1-2